

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ СПАДЩИНИ ВІДУМЕРЛОЮ

Бичкова С. С.,

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Статтю присвячено вирішенню проблемних питань, пов'язаних із визнанням спадщини відумерлою. У результаті проведеного дослідження розроблено науково-обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації цивільного процесуального законодавства України.

Ключові слова: відумерла спадщина; окреме провадження; орган місцевого самоврядування; заявник; заінтересовані особи; органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Після смерті фізичної особи залишаються її права та обов'язки (спадщина). За загальним правилом, вони мають перейти до інших осіб – спадкоємців. Проте інколи спадщина так і не переходить до жодного зі спадкоємців, унаслідок чого майно залишається без власника, а це загрожуватиме самому майну чи особам, які, так чи інакше, вимушено чи ні, стикаються з ним. Не можна забувати й про можливість виникнення конфліктів між іншими учасниками цивільних відносин у зв'язку зі спробами заволодіти цим майном. Для запобігання подібним ситуаціям слугує такий правовий засіб, як набуття права власності на відумерлу спадщину [9, с. 383]. Тому можна погодитися, що «значення інституту відумерлої спадщини полягає в усуненні беззахайності об'єктів спадкування, збереження їх в цивільному обороті, що, в свою чергу, сприяє впорядкованості та завершеності відповідних правовідносин» [4, с. 133].

При цьому набуттю права власності на зазначене майно передуює визнання відповідної спадщини відумерлою у судовому порядку. Незважаючи на наявність окремої глави у ЦПК України, присвяченої особливостям провадження у справі про визнання спадщини відумерлою, у теорії та на практиці виникає багато питань при тлумаченні і застосуванні відповідних законодавчих положень.

Науковці уже неодноразово намагалися вирішити проблеми, пов'язані з визнанням спадщини відумерлою. Так, увагу окремим аспектам відповідного правового інституту у своїх працях приділяли, зокрема: І. В. Болокан, Ю. О. Заїка, В. В. Комаров, О. Є. Кухарев, О. О. Первомайський, О. В. Розгон, Є. О. Рябоконт, Г. О. Світлична, Н. Б. Солтис, С. Я. Фурса та інші. Проте і донині не вироблено одностайної позиції щодо визначення заявника у справах про визнання спадщини відумерлою, можливості подання відповідної заяви органами та особами, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, процесуального статусу нотаріуса у таких справах тощо.

Прогалини у наукових дослідженнях із відповідної проблематики, а також недосконалість норм ЦПК України зумовлюють актуальність цієї наукової розвідки, метою якої є дослідження інституту визнання спадщини відумерлою з подальшим розробленням висновків та науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення українського законодавства. Справи про визнання спадщини відумерлою розглядаються у порядку окремого провадження.

Згідно зі ст. 274 ЦПК України заява про визнання спадщини відумерлою у випадках, встановлених ЦК України, подається до суду органом місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Таким чином, у цій законодавчій нормі визначено і підстави для подання указаної заяви, і заявника, і підсудність відповідної справи. Звідси можна зробити висновок, що назва «Підсудність» не відповідає повною мірою змісту аналізованої статті. А тому доцільніше було б її поіменувати «Подання заяви».

Як впливає із ч. 1 ст. 1277 ЦК України, підставами звернення до суду про визнання спадщини відумерлою є:

- 1) відсутність спадкоємців (як за заповітом, так і за законом);
- 2) усунення спадкоємців від права на спадкування;
- 3) неприйняття спадкоємцями спадщини;
- 4) відмова спадкоємців від прийняття спадщини.

В юридичній літературі між цими підставами ставиться сполучник «або», тобто вважається що має існувати тільки одна з них [1, с. 131]. Насправді, наведені вище підстави, хоча і є альтернативними, можуть мати місце і одночасно. Зокрема, це стосується випадків, коли деяких спадкоємців було усунуто від права на спадкування або вони не прийняли спадщину, а інші – відмовилися від її прийняття. При визнанні спадщини відумерлою головним є те, що особи, які мають право на отримання спадщини, відсутні. Крім того, слід акцентувати увагу на тому, що наведений перелік підстав у будь-якому разі є вичерпним.

Для реалізації права на звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою наявності зазначених підстав замало, адже потрібно, щоб минув щонайменше один рік з часу відкриття

спадщини (ч. 2 ст. 1277 ЦК України). У разі подання заяви до спливу цього строку суд має відмовити у її прийнятті (ст. 276 ЦПК України).

На думку І. В. Болокан, можуть бути й інші підстави для відмови в прийнятті відповідної заяви, зокрема, наявність відомостей про перебування майна у володінні і користуванні спадкоємців, які формально не прийняли спадщини; відсутність будь-яких відомостей про розшук спадкоємців нотаріусом та їх повідомлення про відкриття спадщини [1, с. 133].

Не зупиняючись поки що на можливості суду відмовити в прийнятті заяви, зазначимо: для прийняття спадщини потрібно або проживати на час її відкриття разом із спадкодавцем постійно, або подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу (ч. 3 ст. 1268, ст. 1269 ЦК України). Законодавець не передбачає «формальне неприйняття спадщини». У разі, коли особа не вважається такою, яка прийняла спадщину, вона володіє і користується майном, що входить до складу спадщини, без достатніх правових підстав. І на відповідні відносини уже поширюються норми іншого, передбаченого гл. 83 ЦК України, правового інституту.

Щодо другої наведеної автором підстави для відмови в прийнятті заяви потрібно звернути увагу на таке. Нотаріус відповідно до ст. 63 Закону України «Про нотаріат», який одержав від спадкоємців повідомлення про відкриття спадщини, зобов'язаний повідомити про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких йому відоме. Він також може зробити виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення або повідомлення про це у пресі. Із цього положення випливає: по-перше, на нотаріуса покладається указаний обов'язок тільки у випадку, коли його повідомили про відкриття спадщини спадкоємці; по-друге, обов'язок стосується лише спадкоємців, місце проживання або роботи яких відоме нотаріусу; по-третє, виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення або повідомлення про це у пресі є правом, а не обов'язком нотаріуса, тобто нотаріус не зобов'язаний проводити розшук спадкоємців.

Такої спеціальної підстави для відмови у прийнятті заяви про визнання спадщини відумерлою, як «відсутність будь-яких відомостей про розшук спадкоємців нотаріусом та їх повідомлення про відкриття спадщини», у законі також не закріплено. У такому разі суд не має права не прийняти подану заяву. Тим більше, на момент прийняття заяви суд не зобов'язаний з'ясовувати, чи є такі відомості, чи їх немає. Він має лише перевірити заяву і додані до неї матеріали на відповідність їх вимогам ЦПК України. У подальшому, якщо під час розгляду справи суд встановить факт не виконання нотаріусом покладеного на нього обов'язку щодо повідомлення спадкоємців, він вправі постановити окрему ухвалу (ст. 211 ЦПК України). У спадкоємців, які з'являться після ухвалення рішення про визнання спадщини відумерлою, є право вимагати передання відповідного майна у натурі або, у разі його продажу, – право на грошову компенсацію (ч. 3 ст. 1280 ЦК України).

Повертаючись до законодавчого формулювання ст. 276 ЦПК України, зауважимо, що, як правильно звертають увагу деякі науковці, у цивільному процесуальному праві не передбачено інституту відмови у прийнятті заяви. А тому у випадку подання заяви до спливу встановленого у ч. 2 ст. 1277 ЦК України строку пропонується вести мову про непідвідомчість справи суду і, як наслідок, про відмову у відкритті провадження у справі [10, с. 338]. Дійсно, подання заяви до закінчення одного року з часу відкриття спадщини можна розглядати в межах визначеної в п. 1 ч. 1 ст. 122 ЦПК України підстави для відмови у відкритті провадження у справі – «заява не підлягає розгляду в судах у порядку цивільного судочинства». Хоча доцільним вбачається залишити у ст. 276 ЦПК України спеціальну норму, проте внести до неї такі зміни: замість фрази «суд відмовляє в прийнятті заяви» зазначити «суд відмовляє у відкритті провадження у справі».

Звичайно, інші підстави для відмови у відкритті провадження у справі на цю категорію цивільних справ також поширюються (ч. 2 ст. 122 ЦПК України).

У законі (ст. 275 ЦПК України) містяться особливі вимоги до змісту заяви про визнання спадщини відумерлою. Крім загальних відомостей, що закріплюються у будь-якій заяві, яка подається до суду, у ній мають бути також викладені дані про:

- 1) час і місце відкриття спадщини;
- 2) майно, що становить спадщину;
- 3) докази, які свідчать про належність цього майна спадкодавцю;
- 4) відсутність спадкоємців за заповітом і за законом або про усунення їх від права на спадкування, або про неприйняття ними спадщини, або про відмову від її прийняття.

Щодо останнього пункту слід наголосити, що його не можна тлумачити буквально. Як було вказано вище, одночасно можуть існувати кілька підстав для звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою. Тому правильніше було б замінити у ст. 275 ЦПК України словосполучник «або» на «та (або)».

Стосовно визначення заявника і заінтересованих осіб у теорії і на практиці виникає найбільше проблем.

Згідно з ч. 1 ст. 1277 ЦК України, ст. 274 ЦПК України заявником у справах про визнання спадщини відумерлою є орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини.

Досить часто в інтересах держави в особі органу місцевого самоврядування до суду з відповідною заявою звертається прокурор. Це дало підстави деяким науковцям стверджувати, що суди припускаються помилки, коли відкривають провадження у справі про визнання спадщини відумерлою у разі подання заяви прокурором. Пояснюють свою позицію вчені тим, що заявником в аналізованій категорії цивільних справ може бути тільки визначений законом орган місцевого самоврядування [3, с. 781].

Ми не можемо погодитися з таким поглядом, виходячи з того, що заявником у справах окремого провадження є особа, в інтересах якої відкрито провадження у цивільній справі. Прокурор же належить до іншої групи осіб, які беруть участь у справі, – органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Останні ніколи не стають заявниками у справах окремого провадження при зверненні до суду з заявами в інтересах інших осіб. Однак право на таке звернення має здійснювати лише у випадках, передбачених законом.

І хоча у гл. 9 розд. IV ЦПК України спеціально не обумовлено право органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, на звернення до суду з заявою про визнання спадщини відумерлою, не можна стверджувати і про його відсутність. Право таких органів та осіб передбачено у ч. 2 ст. 3 ЦПК України, а також у нормах спеціальних законів.

Зважаючи на те, що із заявою про визнання спадщини відумерлою може звернутися не лише орган місцевого самоврядування, а й його представник (адже у ч. 1 ст. 38 ЦПК України встановлено виняток щодо участі у цивільній справі представника тільки для справ про усиновлення) і органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, необхідно внести зміни до ст. 276 ЦПК України. Тому пропонуємо, врахувавши сказане, а також вищенаведене щодо відмови у прийнятті заяви, викласти цю норму у такій редакції: «Суд відмовляє у відкритті провадження у справі про визнання спадщини відумерлою, якщо заяву подано до спливу одного року з часу відкриття спадщини».

Слід також розрізнити участь у цивільному процесі органу місцевого самоврядування у разі, коли він є заявником у справі, й у разі, коли він належить до органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. А тому роблять помилку автори, які аргументують свою позицію щодо повноважень органу місцевого самоврядування на звернення до суду про визнання спадщини відумерлою нормами, присвяченими органам та особам, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб [10, с. 339].

Органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські, районні, обласні ради та їх виконавчі органи. Крім того, сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції (ч. 3, 6 ст. 140 Конституції України, ч. 1 ст. 10, ч. 1 ст. 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Однак до суду інколи із заявою про визнання спадщини відумерлою звертаються виконавчі комітети, відділи, управління та інші створені органами місцевого самоврядування органи. Так, у березні 2013 р. із такою заявою до суду звернулось Управління економіки Судацької міської ради АР Крим. Рішенням Судацького міського суду АР Крим від 1 квітня 2013 р. заява задоволена частково. Апеляційний суд АР Крим в м. Феодосія рішення суду першої інстанції скасував, у тому числі виходячи з того, що з заявою до суду звернулась особа, якій не належить право звернення з вимогами про визнання спадщини відумерлою, що впливає із Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [5].

Слід зауважити, що непоодинокими є випадки, коли до складу спадщини входять кілька об'єктів, які є нерухомим майном і знаходяться у різних містах, районах, областях тощо (наприклад, квартира розташована у м. Києві, а земельна ділянка – у Львівській області). У такому разі доцільним видається, щоб майно переходило у власність тієї територіальної громади, на території «відання» якої воно знаходиться. У зв'язку із цим необхідно закріпити право на звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою не лише за органом місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, а й за органом місцевого самоврядування за місцезнаходженням спадкового майна. Аналогічну позицію відстоюють і деякі інші науковці [6, с. 246; 9, с. 386].

Для того ж, щоб уникнути відкриття кількох проваджень, які виникають з одних і тих самих правовідносин, підсудність справи про визнання спадщини відумерлою має залишатися незмінною – заяву слід подавати до суду за місцем відкриття спадщини (за останнім місцем проживання спадкодавця, якщо воно невідоме – за місцезнаходженням нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна – за місцезнаходженням основної частини рухомого майна). Тому при зверненні до суду одного із органів місцевого самоврядування інші органи місцевого самоврядування, на території «відання» яких відкрито спадщину або розташоване інше майно, що входить до складу спадкової маси, можуть взяти участь у справі як інші заінтересовані особи.

Участь заявника у розгляді справи про визнання спадщини відумерлою є обов'язковою, крім того, обов'язково повідомити про це усіх заінтересованих осіб (ст. 277 ЦПК України).

Заінтересованими у розгляді справи є особи, на права та обов'язки яких може вплинути рішення у справі. Так, заінтересованими особами в аналізованій справі можуть бути, зокрема, співвласники спадкового майна, відказоодержувачі, сервітуарії [3, с. 783–784], кредитори і боржники спадкодавця, особи, у яких зберігаються речі спадкодавця або які претендують на речі, що знаходилися у спадкодавця на праві користування, володіння або оренди [8, с. 752; 11, с. 387], особи, які є потенційними спадкоємцями, спадкоємці, які пропустили строк для прийняття спадщини, та інші.

Науковці вважають, що до заінтересованих осіб у такому разі належить і нотаріус. Обґрунтовують вони свою позицію тим, що саме нотаріуси несуть обов'язки з приводу охорони спадкового майна, ведуть спадкові справи, тому вони зацікавлені в тому, щоб спадщина не залишалась відкритою тривалий строк [8, с. 752]. Таке обґрунтування не пояснює повною мірою, чому нотаріус має визнаватися заінтересованою особою, адже він не може пришвидшити подання до суду заяви про визнання спадщини відумерлою, а також сам процес розгляду і вирішення відповідної цивільної справи.

На думку В. М. Кравчука та О. І. Угриновської, нотаріус, який учиняв нотаріальні дії за місцем відкриття спадщини, виконавець заповіту, управитель спадщиною можуть бути залучені судом як свідки [2, с. 604].

Ми частково приєднуємося до позиції згаданих науковців, оскільки нотаріус не може бути заінтересованим у результатах розгляду і вирішення справи про визнання спадщини відумерлою (що є обов'язковою ознакою осіб, які беруть участь у справі, до яких належать відповідно до ч. 2 ст. 26 ЦПК України і заінтересовані особи у справах окремого провадження), а отже, може залучатися до цивільного процесу у разі необхідності тільки як свідок.

Однак, зважаючи на те, що відповідно до ч. 4 ст. 39 ЦПК України права, свободи та інтереси спадкоємців особи, яка померла або оголошена померлою, якщо спадщина ще ніким не прийнята, захищає виконавець заповіту або інша особа, яка вживає заходів щодо охорони спадкового майна, такі особи є заінтересованими у результатах розгляду справи про визнання спадщини відумерлою, адже рішення суду вплине на їх матеріальні права та обов'язки.

Розгляд справи відбувається за загальними правилами, встановленими для розгляду цивільних справ, а також за спеціальними правилами, встановленими для розгляду справ окремого провадження, і з умовою щодо обов'язковості участі під час судового розгляду заявника.

На цю категорію справ у тому числі поширюється нормативне правило, закріплене у ч. 6 ст. 235 ЦПК України: у разі виникнення спору про право під час розгляду справи, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду і роз'яснює заінтересованим особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

Так, Рішенням Борзнянського районного суду Чернігівської області від 20 грудня 2012 р. задоволено заяву прокурора Борзнянського району Чернігівської області в інтересах держави в особі Плисківської сільської ради Борзнянського району про визнання спадщини відумерлою. Проте, ухвалюючи рішення по суті, суд першої інстанції не звернув уваги на те, що за наявності спадкоємця, який прийняв частину спадщини і заперечує проти визнання іншої частини спадщини відумерлою, має місце спір про право, а отже, справа не може розглядатися в порядку окремого провадження і тому заява підлягає залишенню без розгляду. У зв'язку із цим ухвалою апеляційного суду Чернігівської області рішення суду першої інстанції було скасовано [7].

Хоча деякі науковці, посилаючись, серед іншого, на ст. 45, 46 ЦПК України, вважають, що застосування ч. 6 ст. 235 ЦПК України не відповідає суті процедури, встановленої для визнання спадщини відумерлою, та спеціальній правосуб'єктності органів місцевого самоврядування [11, с. 386]. По-перше, як уже було доведено вище, у справах про визнання спадщини відумерлою орган місцевого самоврядування є заявником, а тому на нього не поширюються указані норми щодо участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. По-друге, автори забувають, що йдеться не про первісне звернення до суду з позовними вимогами про визнання спадщини відумерлою, а про те, що пред'явлення позову стає можливим тільки у разі виникнення спору під час розгляду відповідної справи у порядку окремого провадження. Як тоді вчені пропонують виходити із ситуації, що склалася? Адже у порядку окремого провадження розглядати справу, якщо виник спір, не можна, а можливість її розгляду у порядку позовного провадження авторами категорично заперечується. І по-третє, спеціальна правосуб'єктність органів місцевого самоврядування, коли вони діють на захист прав, свобод та інтересів інших осіб у встановлених законом випадках, навпаки, передбачає їх право на звернення до суду з позовними заявами, заявами про видачу судового наказу, а також заявами про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів у порядку окремого провадження.

Встановивши, що наявні підстави для визнання спадщини відумерлою, тобто що спадкоємці, які можуть (бажають) прийняти спадщину, дійсно відсутні, суд ухвалює рішення про визнання спадщини

відумерлою і про передачу її територіальній громаді за місцем відкриття спадщини (ст. 278 ЦПК України). Після набрання рішенням суду законної сили спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність такої територіальної громади (ч. 3 ст. 1277 ЦК України, ч. 1 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Із проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1) у разі подання заяви про визнання спадщини відумерлою суд має відмовляти у відкритті провадження у справі, а не у прийнятті заяви. У зв'язку із цим слід внести відповідні зміни до ст. 276 ЦПК України;

2) у ч. 1 ст. 1277 ЦК України міститься вичерпний перелік підстав для звернення до суду з заявою про визнання спадщини відумерлою, які можуть мати місце як окремо одна від одної, так і одночасно. Це потрібно врахувати у ст. 275 ЦПК України, замінивши сполучник «або» на «та (або)»;

3) подати заяву про визнання спадщини відумерлою має право як орган місцевого самоврядування, так і його представник чи органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб;

4) у разі, коли до складу спадщини входить кілька об'єктів, які є нерухомим майном і розташовані у різних місцях (наприклад, областях, містах, селах), доцільно керуватися правилом, відповідно до якого майно, що входить до складу відумерлої спадщини, переходить у власність територіальної громади, на території «відання» якої воно перебуває, і надавати право відповідним органам місцевого самоврядування ініціювати відкриття провадження у справі про визнання спадщини відумерлою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Болокан І. В.* Правове регулювання особливостей розгляду судами справ про визнання спадщини відумерлою / І. В. Болокан // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 130–135.

2. *Кравчук В. М.* Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України / В. М. Кравчук, О. І. Угриновська. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – Х.: Фактор, 2010. – 800 с.

3. *Курс цивільного процесу: [підруч.] / [В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.]; за ред. В. В. Комарова.* – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

4. *Кухарев О. Є.* Особливості інституту відумерлої спадщини у законодавстві зарубіжних країн / О. Є. Кухарев // Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна (Харків, 25 травня 2013 р.). – Х.: ХНУВС; Золота миля, 2013. – С. 133–136.

5. *Рішення апеляційного суду Автономної Республіки Крим в м. Феодосія від 03 липня 2013 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32273407>.

6. *Солтис Н. Б.* Набуття територіальною громадою права власності на житло, визнане відумерлим / Н. Б. Солтис // Актуальні питання правового регулювання участі суб'єктів публічного права в приватних відносинах: зб. наук. праць / За ред. О. Д. Крупчана, О. О. Первомайського. – К.: Редакція журналу «Право України», 2013. – С. 235–254.

7. *Ухвала апеляційного суду Чернігівської області від 30 січня 2013 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28964041>.

8. *Фурса С. Я.* Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2-х т. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак; за заг. ред. С. Я. Фурси. – Т. 1. – К.: Вид. Фурса С. Я.; КНТ, 2006. – 912 с. – (Серія «Процесуальні науки»).

9. *Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / [Заїка Ю. О., Єрух А. М., Козьяков Ю. М. та ін.]; за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої.* – Т. 12. – Спадкове право. – Х.: Страйд, 2009. – 544 с.

10. *Цивільний процес України: [підруч.] / [Ківалов С. В., Мінченко Р. М., Погрібний С. О. та ін.]; за ред. Р. М. Мінченко, І. В. Андронova.* – Х.: Одісей, 2012. – 496 с.

11. *Цивільний процес України: [підруч.] / [Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Андронов І. В. та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонova, О. І. Харитонova, Н. Ю. Голубевої.* – К.: Істина, 2011. – 536 с.

The scientific paper is devoted to the study of the problematic aspects of the recognition of the inheritance as escheated. As a result of the study the scientifically based suggestions for optimizing of civil procedural legislation of Ukraine have been developed.

Стаття посвячена решению проблемных вопросов, связанных с признанием наследства выморочным. В результате проведенного исследования разработано научно-обоснованные предложения по оптимизации гражданского процессуального законодательства Украины.